

REZULTATI OBRADJE ANKETE

Pravedna tranzicija iz ugla građana Pljevalja

Pljevlja, avgust 2025. godine

Anketu obradio: Matije Zorić

UVOD

Region Pljevalja je identifikovan kao region koji značajno zavisi od eksploatacije uglja. Radnici u pljevaljskom regionu sa ugljem i industrija uglja (Rudnik uglja Pljevlja i Termoelektrana Pljevlja) su uveliko doprinijeli prosperitetu zemlje i tehnološkom napretku i još uvijek donose veliku korist nacionalnoj ekonomiji. Međutim, na osnovu međunarodnih obaveza koje je Crna Gora preuzela (Pariski sporazum, Sofijska deklaracija o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan) i time da se bori protiv klimatske krize, tranzicija pljevaljskog regiona sa uglja kao glavnog energenta i privrednog resursa je neminovnost.

Iz Pljevalja u energetske sistem Crne Gore odlazi između 40-50% proizvodnje struje u Crnoj Gori. Životna sredina u Pljevljima je decenijama devastirana. Za zaštitu planete Zemlje i lokalne životne sredine potrebno je smanjiti zavisnost od fosilnih goriva i preći na zelenu i održivu ekonomiju. Za Pljevlja to znači potrebu za procesom pravedne tranzicije. Dovoljan je podatak iz istraživanja UNDP-a, da više od trećine Pljevljaka radi u Rudniku uglja ili Termoelektrani, uz još 55 direktno ili indirektno povezanih kompanija, od kojih 14 posluje u Pljevljima. Pravedna tranzicija je proces koji će trajati godinama i zato je potrebno da što prije otpočne u saradnji države, lokalne uprave i građana.

Kroz projekat **“Ruralni razvoj u službi Pravedne tranzicije Pljevalja”** koji sprovodi NVO “Da zaživi selo” – Pljevlja, realizovano je istraživanje u formi anketiranja građana Pljevalja sa ciljem prukupljanja podataka o:

1. poznavanju terminologije “Pravedna tranzicija” i šta ona predstavlja za građane Pljevalja;
2. glavnim izazovima u razvoju pojedinih ekonomskih grana koje imaju potencijala za rast i razvoj u Pljevljima;
3. predlozima za prevazilaženje tih problema.

Anketirano je 100 građana opštine Pljevlja. Prema projektnom zadatku podjednako je anketiranih sa gradskog i seoskog područja. Anketiranje je obavljeno od 05. do 25. avgusta 2025. godine. Sva pitanja su označena kao obavezna.

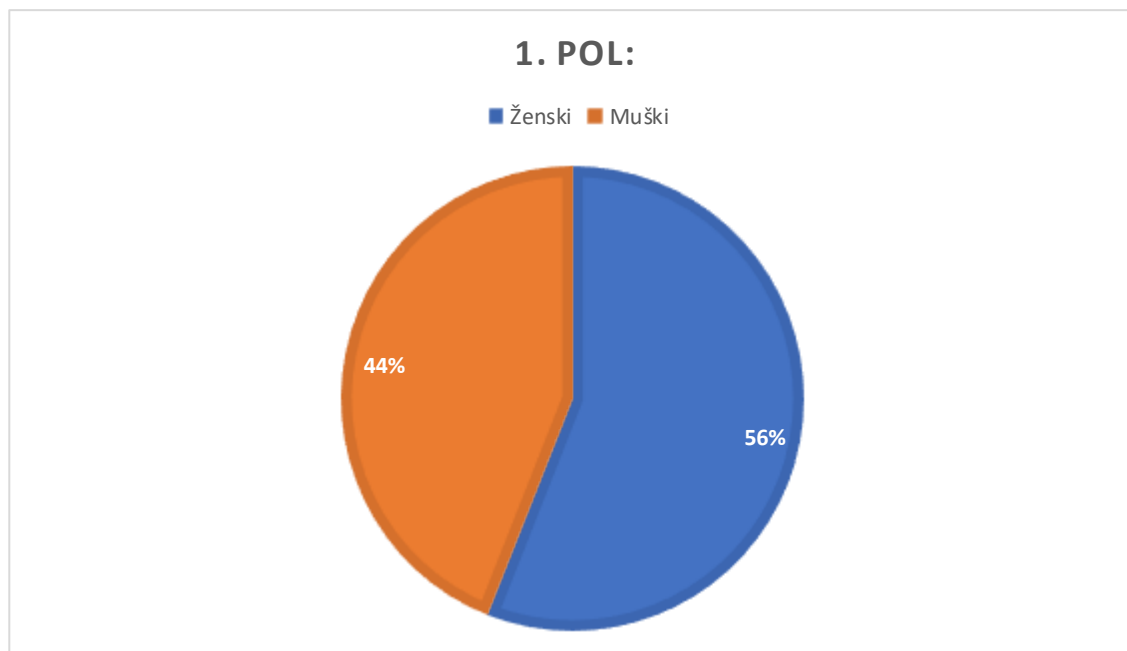
Pitanja su podijeljena na kategorije A, B, C i D. Prva se odnosila na opšta pitanja. Druga na zagađenje i zaštitu životne sredine. Treća na pojam pravedne tranzicije i četvrta na direktan odnos ispitanika sa pravednom tranzicijom. Odgovori otvorenog tipa omogućuju dobijanje širokog raspona odgovora sa pojašnjenjima.

Rezultati su predstavljeni opisno u brojkama i procentima uz prateće grafikone. Odgovori na pitanja otvorenog tipa su grupisani u najbliže kategorije. Broj anketiranih se ne poklapa uvijek sa brojem dobijenih odgovora, iz razloga što na neka pitanja je postojala mogućnost označavanja više od jednog odgovora.

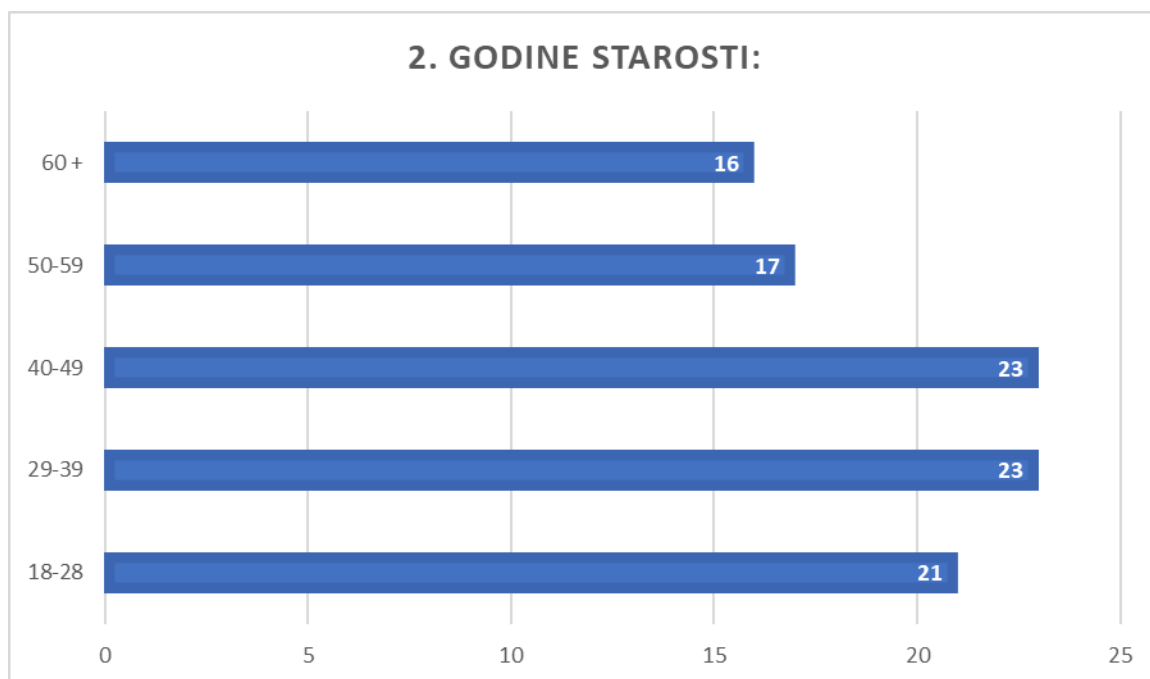
Projekat **“Ruralni razvoj u službi Pravedne tranzicije Pljevalja”**, koji realizuje NVO **“Da zaživi selo” - Pljevlja**, podržan je kroz Fond „Akademije od farme do viljuške“, u okviru regionalnog projekta *„Akademija od farme do viljuške za Zeleni Zapadni Balkan – Naša zajednička evropska budućnost“*, koji sprovodi Mreža za ruralni razvoj Crne Gore u partnerstvu sa šest nacionalnih mreža za ruralni razvoj sa Zapadnog Balkana, uključujući i Mrežu iz Hrvatske. Projekat finansira Evropska unija, a kofinansira Ministarstvo javne uprave Crne Gore.

A. Opšti podaci

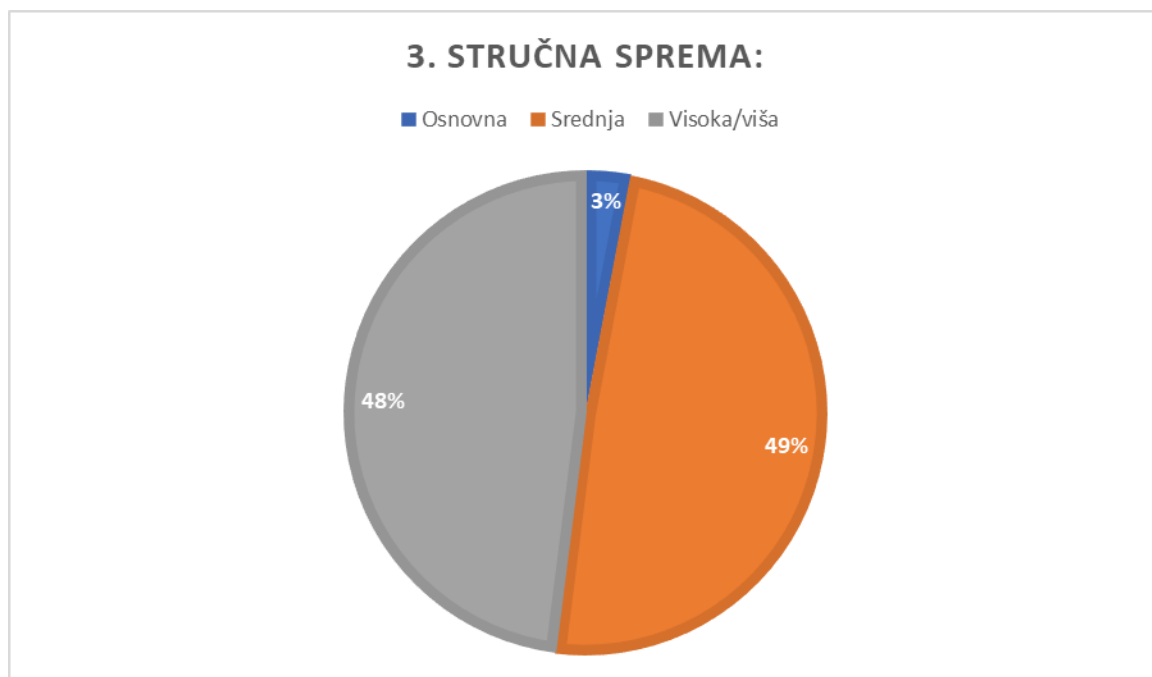
Anketiranjem je obuhvaćeno 56% osoba ženskog pola i 44% muškog pola.

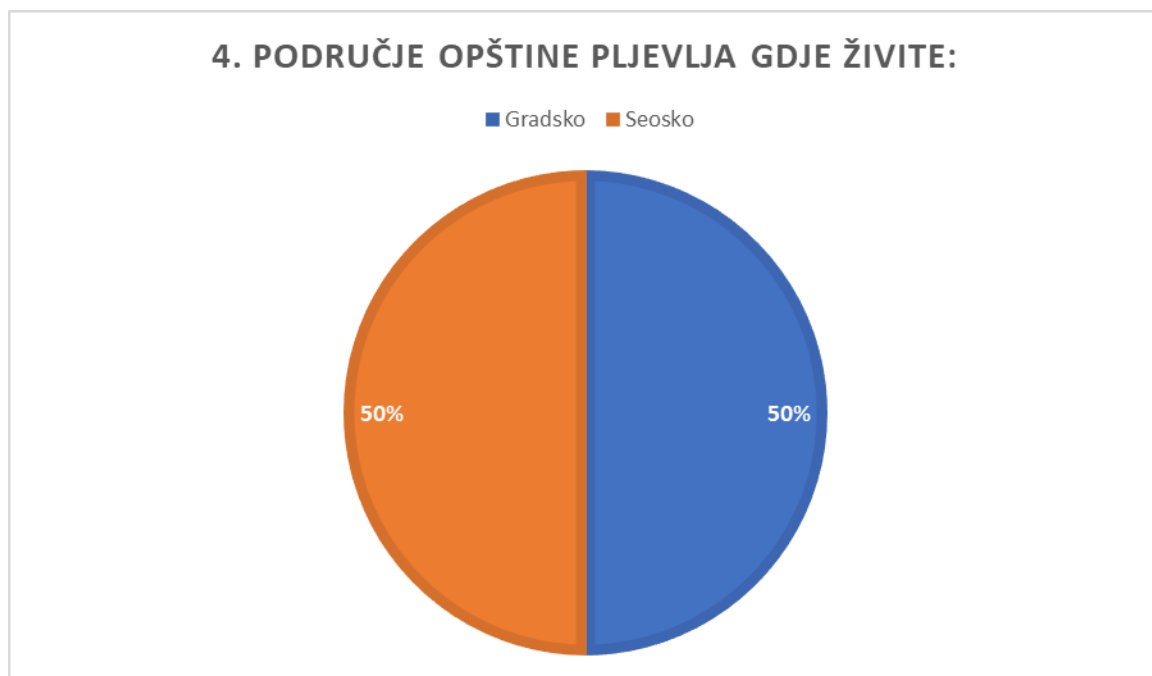
Anketiranjem je obuhvaćeno 23% osoba starosti 29-39 i 40-49 godina, 21% starosti 18-28 godina, 17% starosti 50-59 godina i 16% starosti 60 i više godina.

Anketirano je 49% sa srednjom školom, 48% sa visokom/višom i 3% sa osnovnom školom.

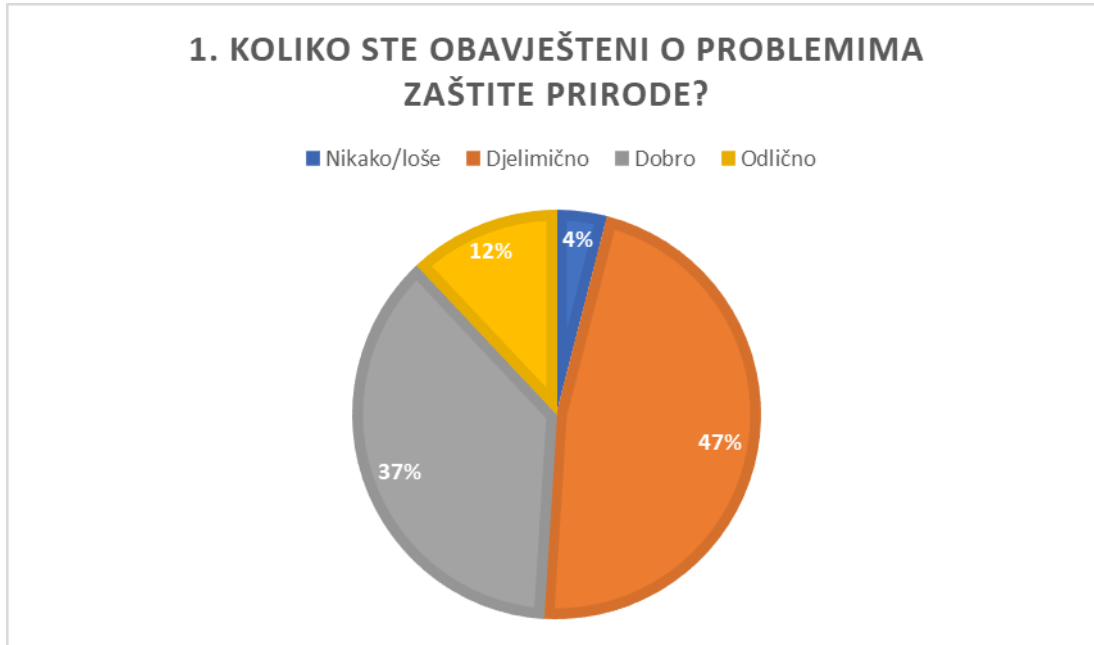

Anketiran je jednak broj ispitanika sa gradskog i seoskog područja.

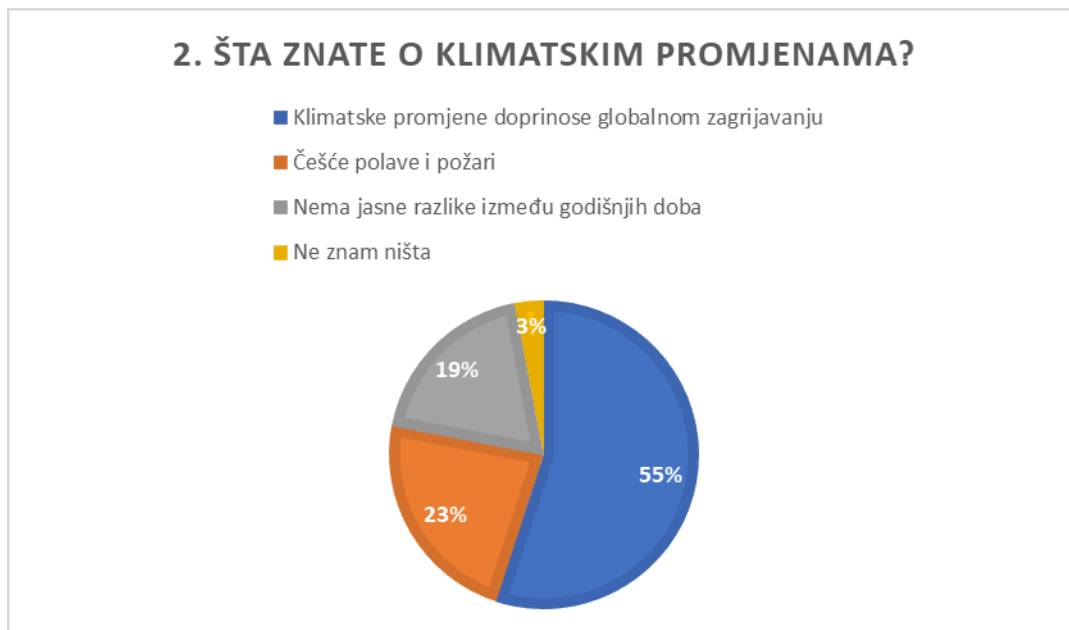

B. Zaštita životne sredine i klimatske promjene

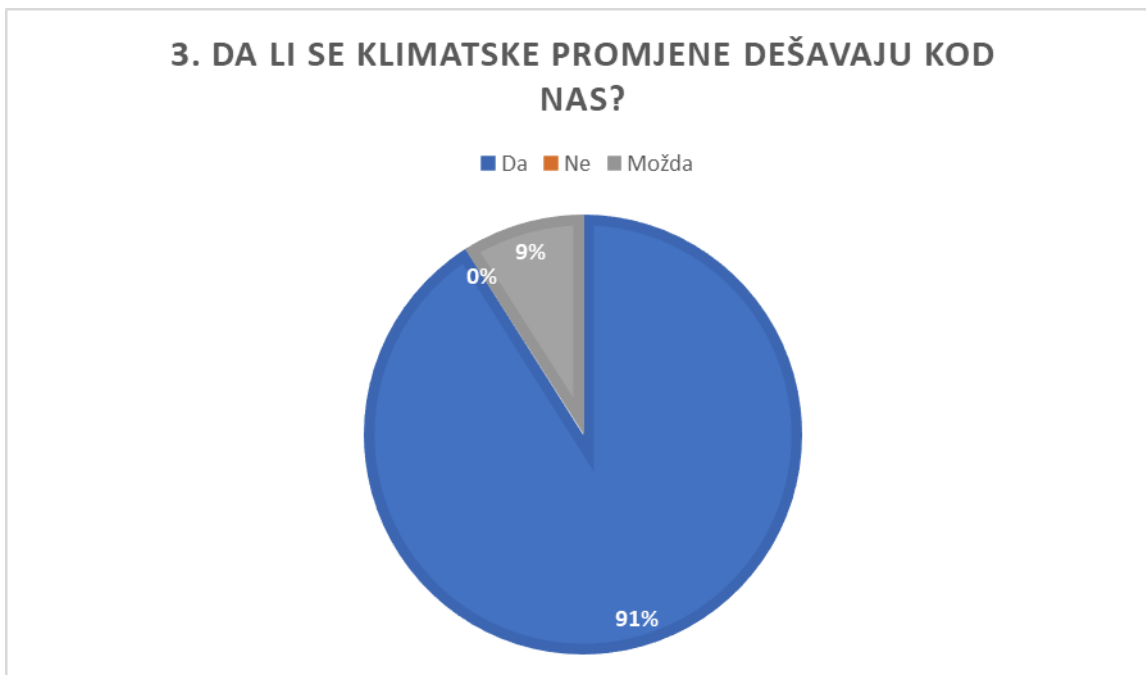
1. O problemima zaštite prirode smatra da je djelimično obavješteno 47% ispitanika, dobro 37%, odlično 12% i nikako/loše 4% ispitanika.

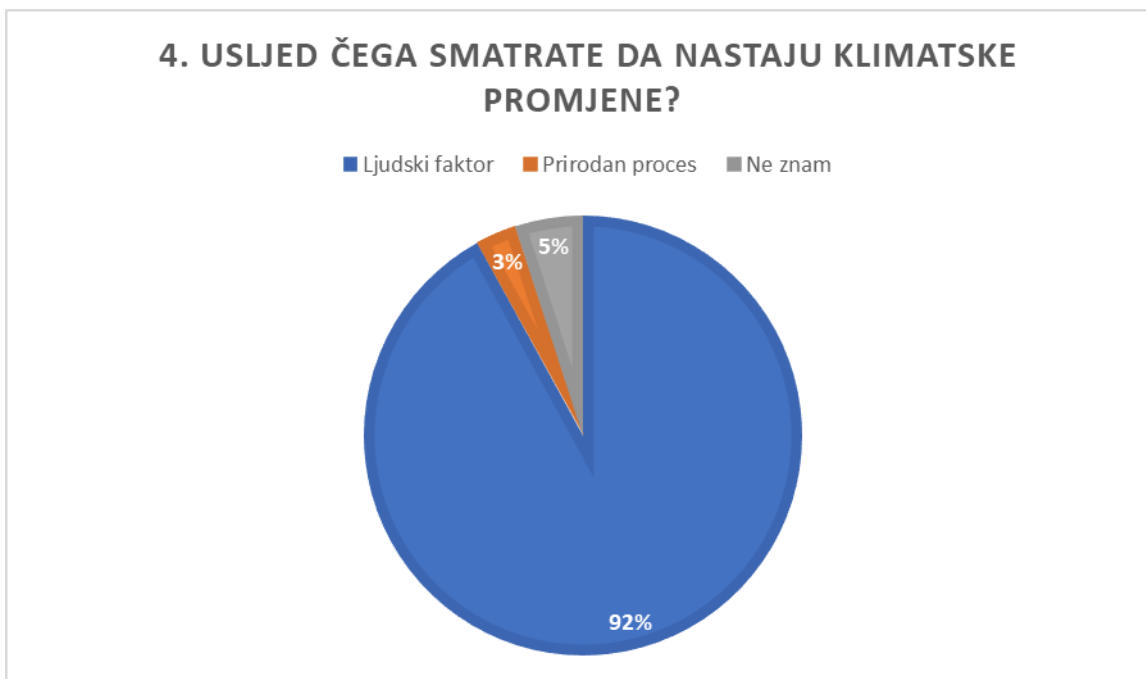
2. Klimatske promjene doprinose globalnom zagrijavanju smatra 55% ispitanika, češćim poplavama i požarima 23%, nema jasne razlike između godišnjih doba 19% i ne zna ništa o klimatskim promjenama 3% ispitanika.

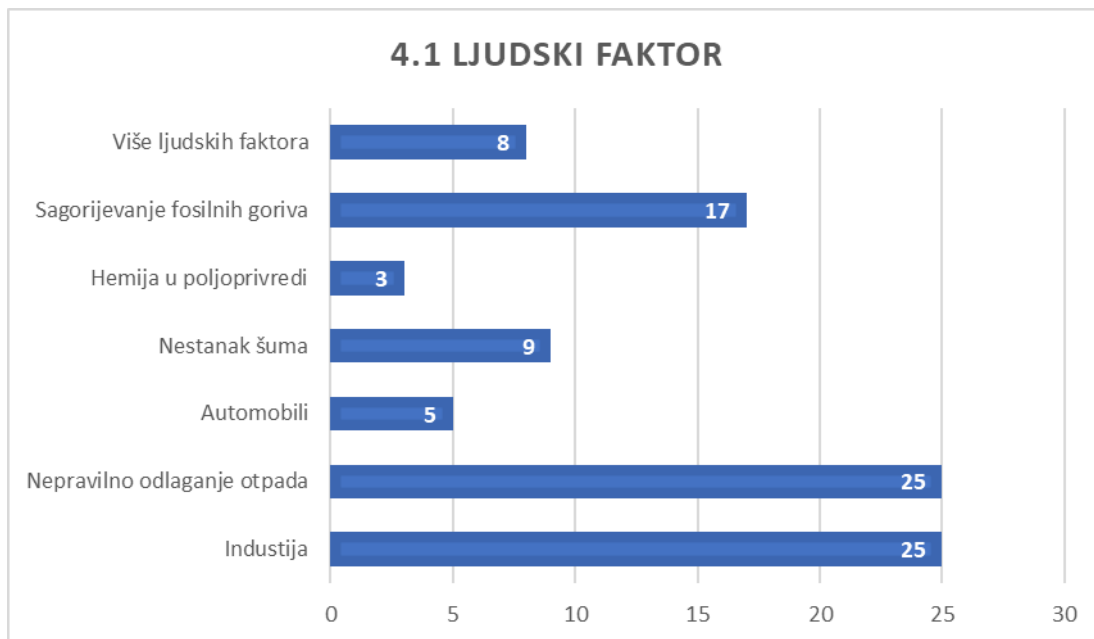
3. Da se klimatske promjene dešavaju kod nas smatra 91% ispitanika, možda 9% i nije bilo odgovora da se klimatske promjene ne dešavaju kod nas.

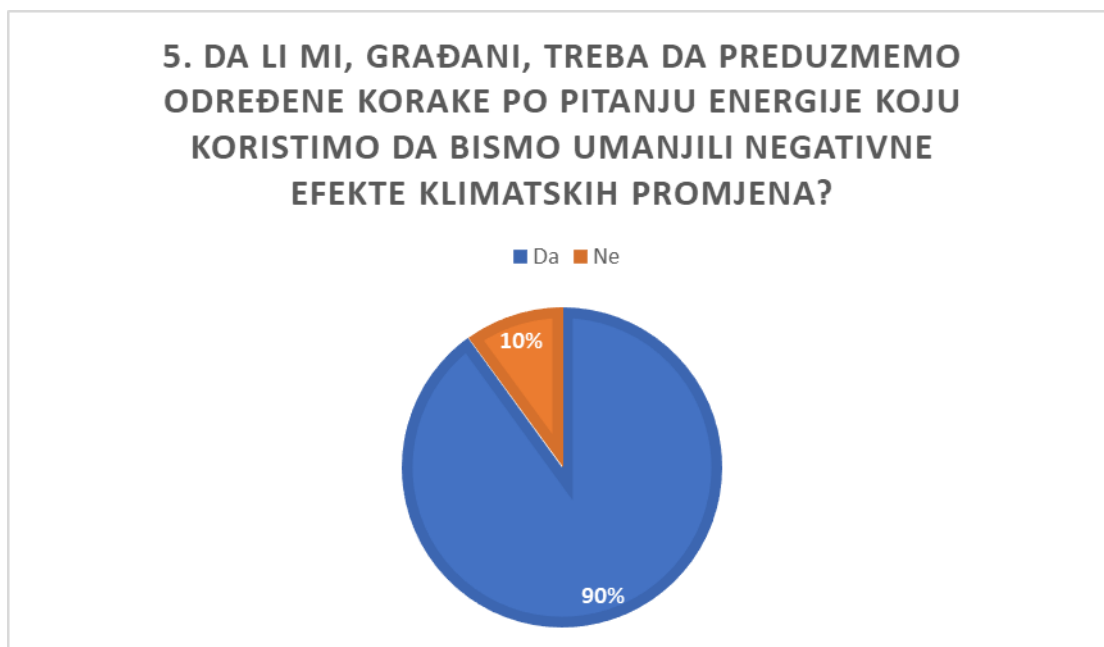
4. Da klimatske promjene nastaju usljed ljudskog faktora smatra 92% ispitanika, ne zna 5% i 3% ispitanika smatra da je to prirodan proces.

4.1 Analizirajući odgovore ispitanika o konkretnom ljudskom faktoru koji utiče na klimatske promjene dobijeni su rezultati: industrija i nepravilno odlaganje otpada po 25 odgovora, sagorjevanje fosilnih goriva 17, nestanak šuma 9, sinergija više ljudskih faktora 8, uticaj emisija štetnih gasova iz automobila na životnu sredinu 5, hemija u poljoprivredi 3 odgovora.

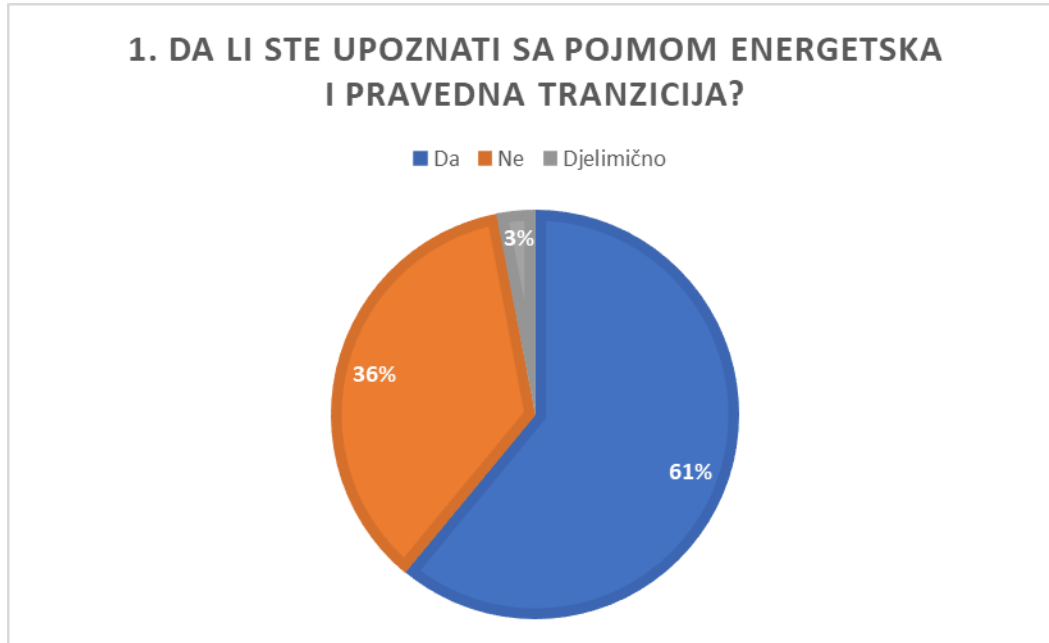

5. Da mi kao građani treba da preduzmemo određene korake po pitanju energije koju koristimo da bismo umanjili negativne efekte klimatskih promjena smatra 90% ispitanika, dok je 10% ispitanika odgovorilo negativno.

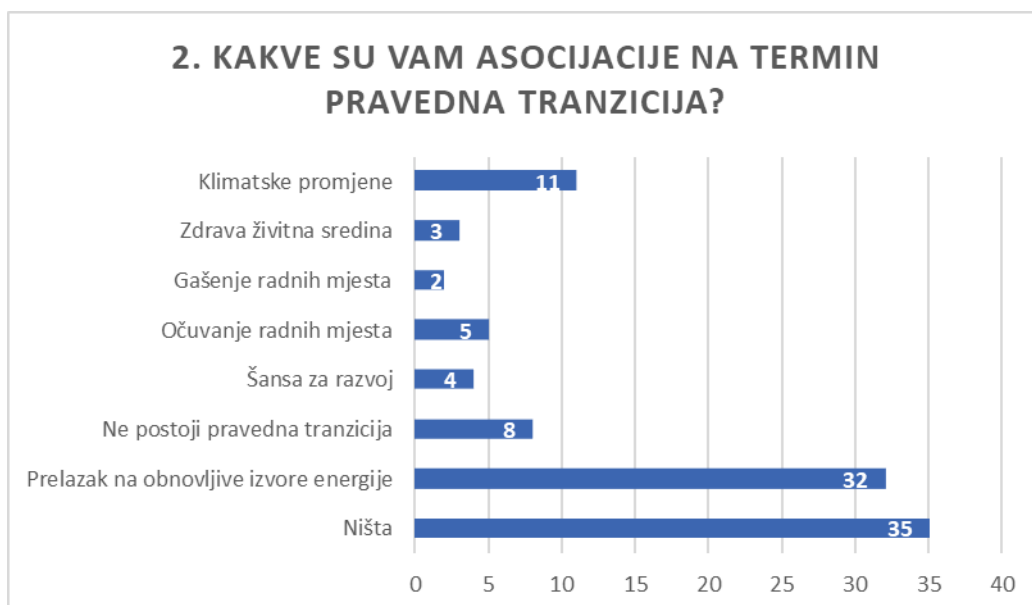

C. Energetska i pravedna tranzicija

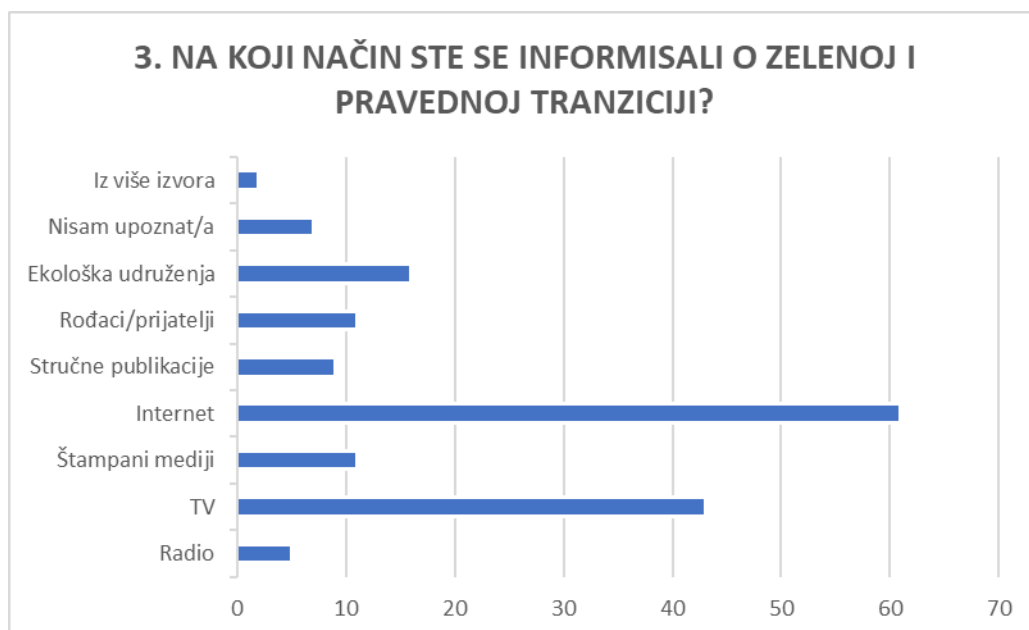
1. Sa pojmom energetska i pravedna tranzicija smatra da je upoznato 61% ispitanika, nije upoznato 36% i djelimično je upoznato 3% ispitanika.

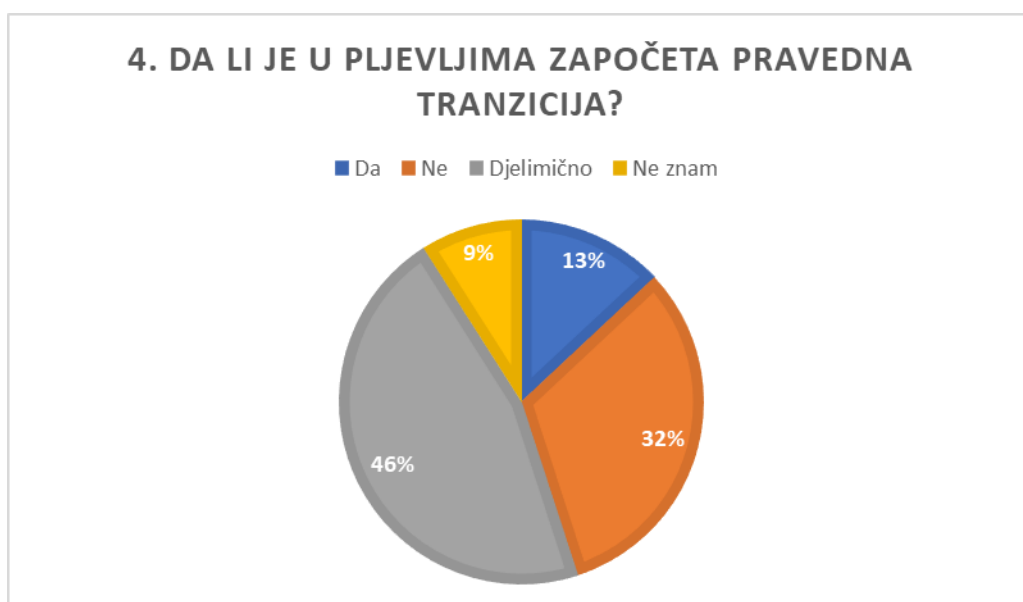
2. Najčešća asocijacija ispitanika na pojam pravedna tranzicija je prelazak na obnovljive izvore energije ili 32%, klimatske promjene 11%, ne postoji pravedna tranzicija 8%, očuvanje radnih mjesta 5%, šansa za razvoj 4%, zdrava životna sredina 3%, gašenje radnih mjesta 2% ispitanika. Nema asocijaciju na pojam pravedna tranzicija 35% ispitanika.

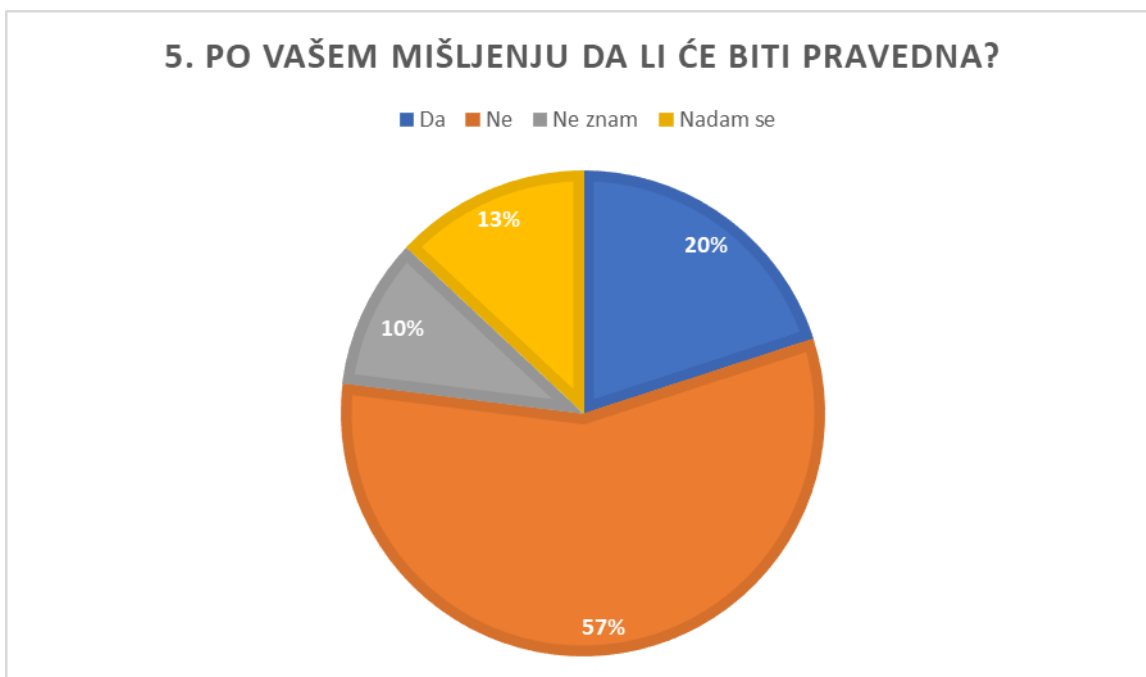
3. Najviše ispitanika je o pravednoj tranziciji informisano preko interneta 61 odgovor ili 42%, TV-a 43 odgovora ili 30%, ekoloških udruženja 16 odgovora ili 11%, preko štampanih medija i rođaka/prijatelja po 11 odgovora ili 7,5%, nije upoznato 7 odgovora ili 5%, radio 5 odgovora ili 3,5% i kombinacija izvora informacija 2 dopisana odgovora ili 1%. Napomena: Na ovo pitanje je bilo moguće dati više od jednog odgovora.

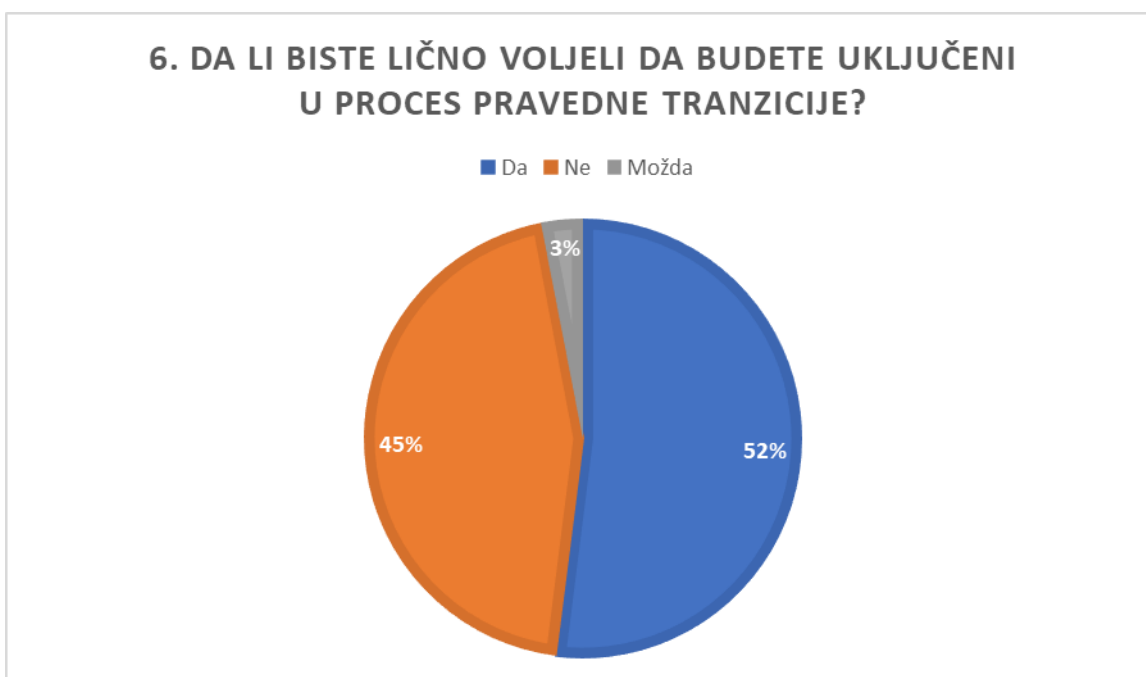
4. Da je u Pljevljima djelimično započeta pravedna tranzicija smatra 46% ispitanika, da nije započeta pravedna tranzicija smatra 32% ispitanika, da je započeta pravedna tranzicija 13% ispitanika i odgovor da ne zna je označilo 9% ispitanika.

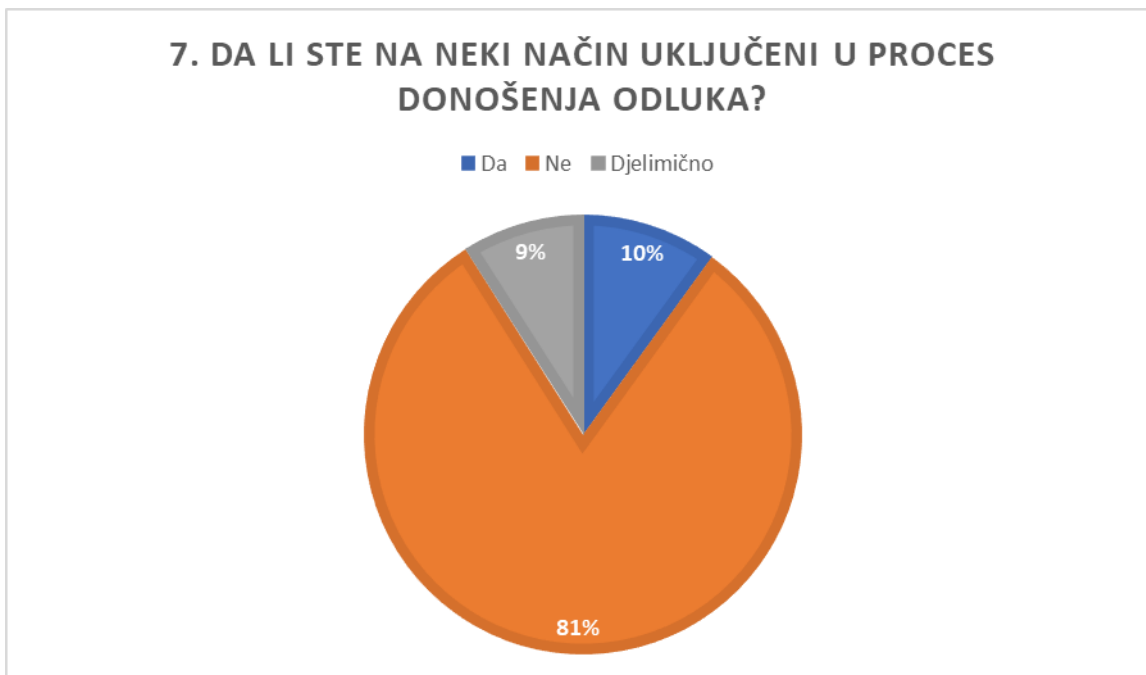
5. Da pravedna tranzicija neće biti pravedna smatra 57% ispitanika, da će biti pravedna 20%, nada se da će pravedna tranzicija biti pravedna 13% i sa ne zna je odgovorilo 10% isitanika.

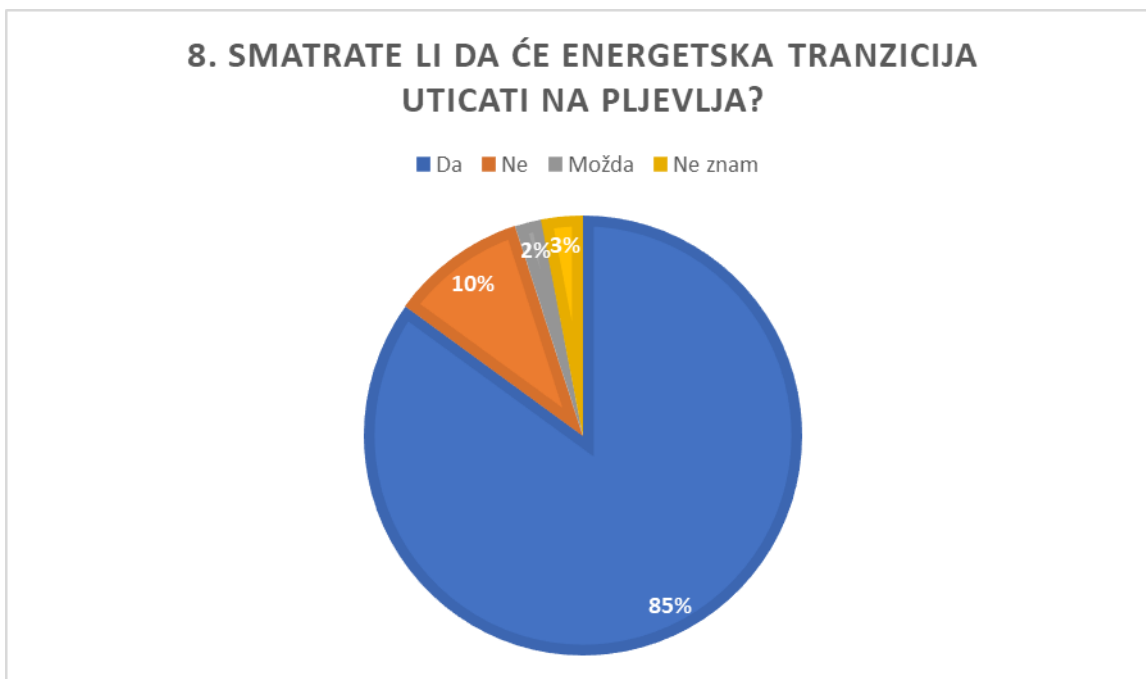
6. Voljelo bi da je uključeno lično u proces pravedne tranzicije 52% ispitanika, 45% ispitanika ne bi voljelo da bude uključeno i 3% ispitanika možda bi željelo da bude uključeno u proces pravedne tranzicije u Pljevljima.

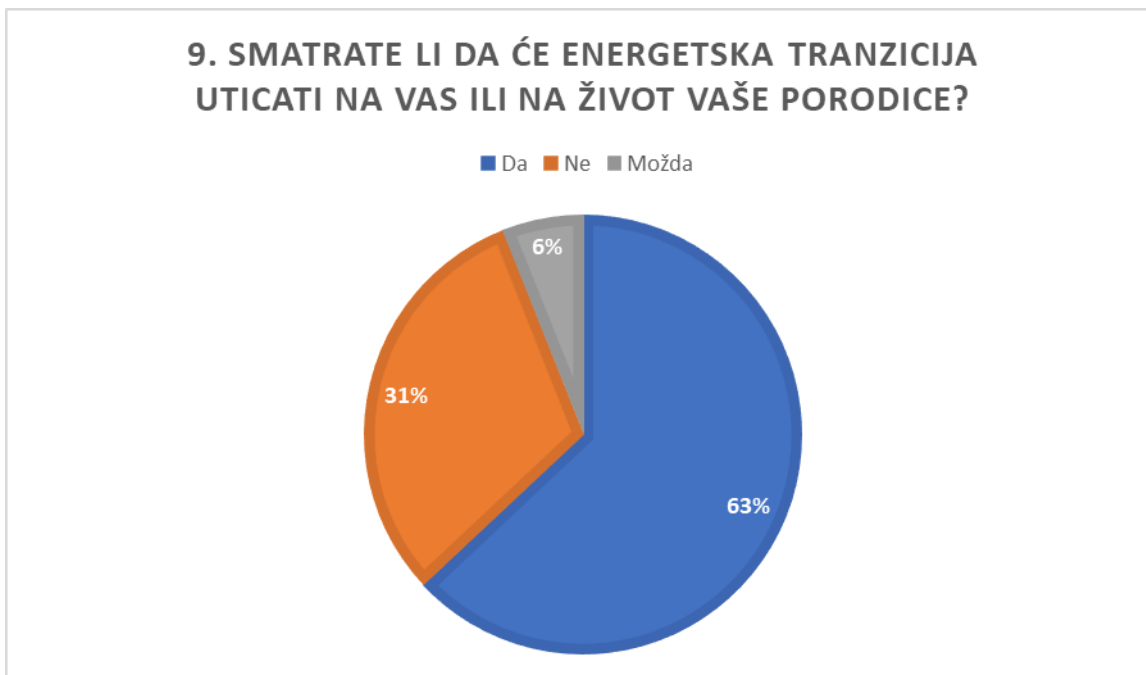
7. Na neki način u proces donošenja odluka smatra da je uključeno 10% ispitanika, nije uključeno 81% ispitanika i djelimično je uključeno 9% ispitanika.

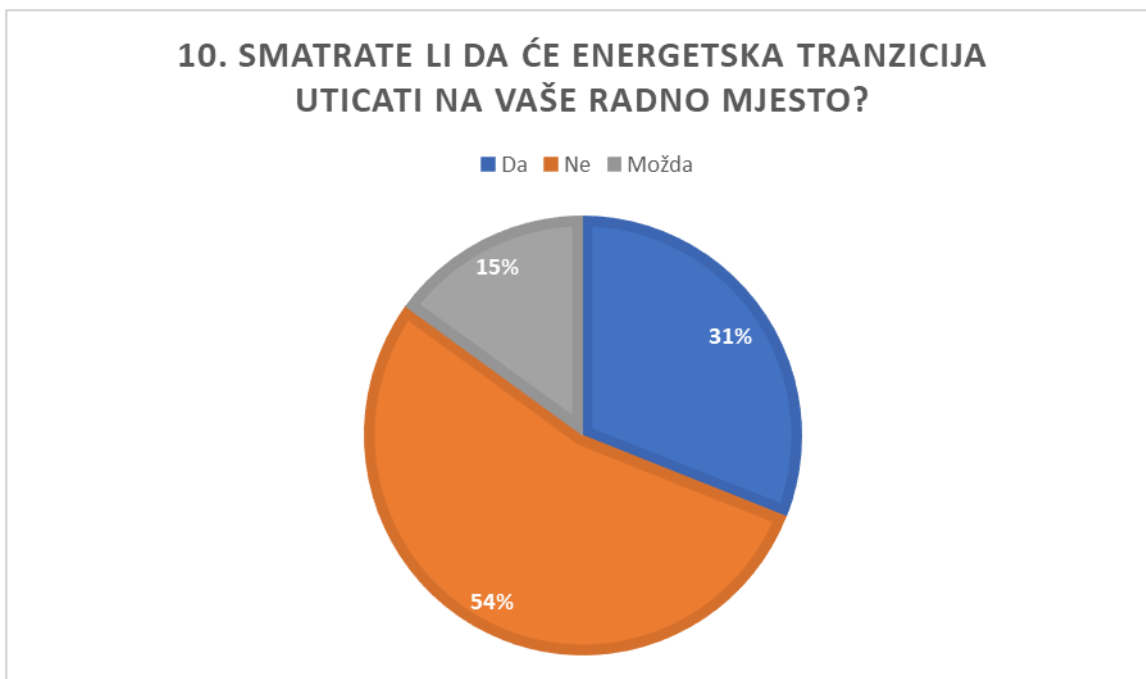
8. Da će energetska tranzicija uticati na Pljevlja smatra 85% ispitanika, da neće uticati 10% ispitanika, ne zna 3% ispitanika i sa možda je odgovor označilo 2% ispitanika.

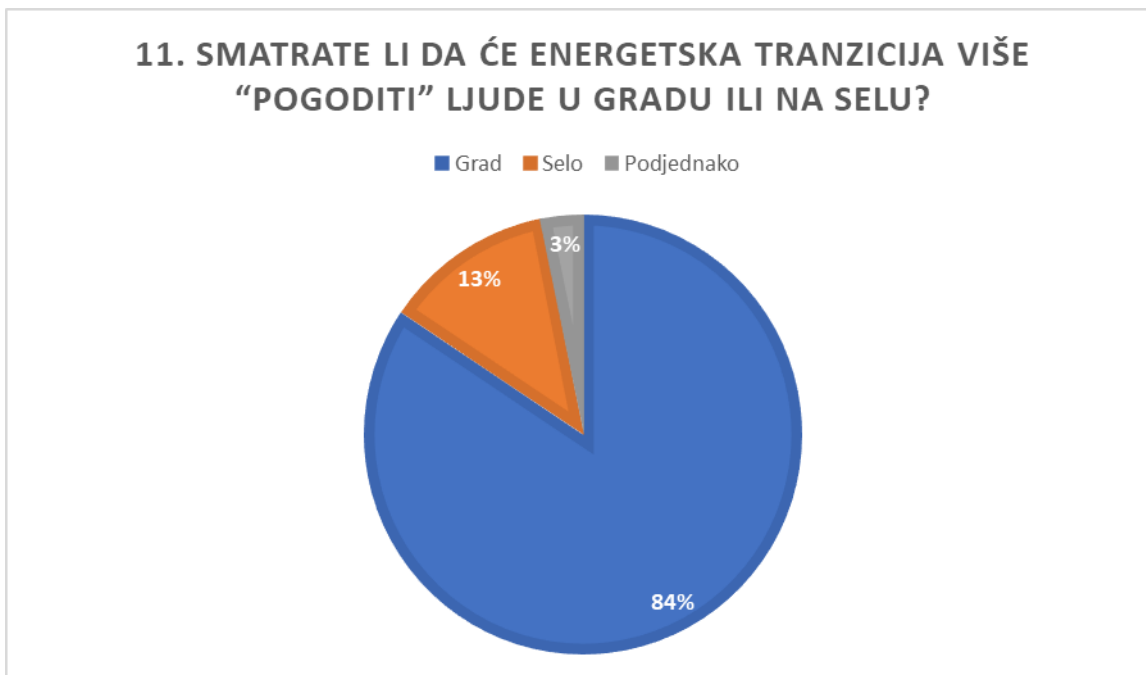
9. Da će energetska tranzicija uticati na život ispitanika i njegove porodice smatra 63% ispitanika, da neće uticati na život ispitanika i njegove porodice 31% i sa možda je označilo 6% ispitanika.

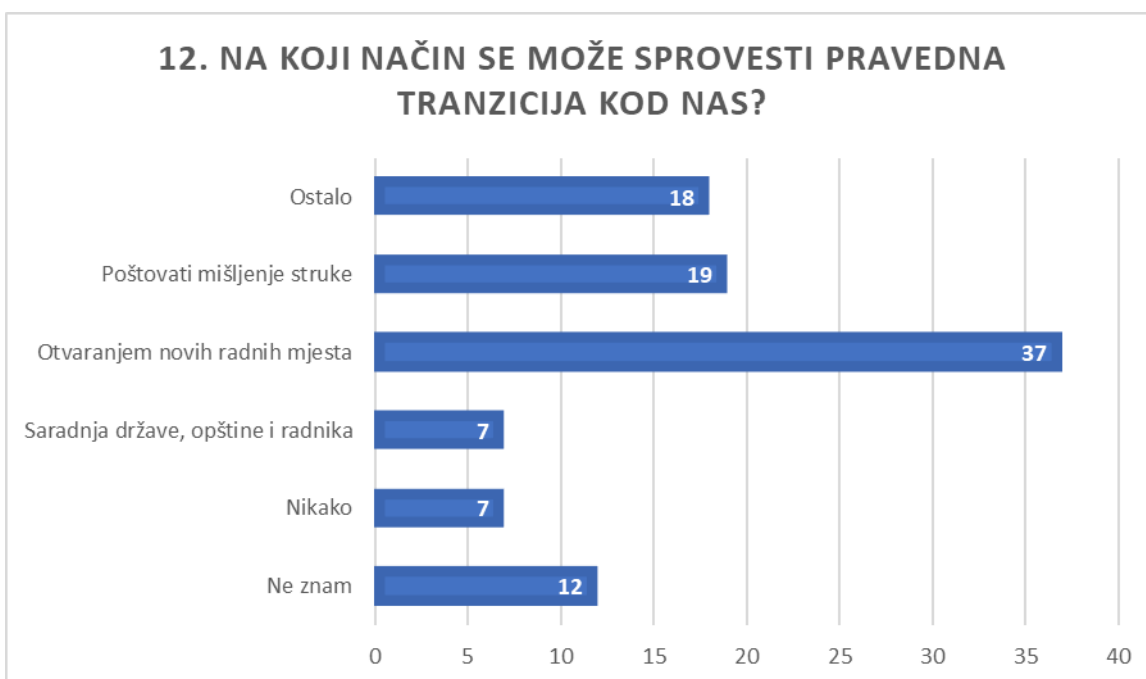
10. Da energetska tranzicija neće uticati na radno mjesto ispitanika smatra 54%, da će energetska tranzicija uticati smatra 31% i sa možda je označilo 15% ispitanika.

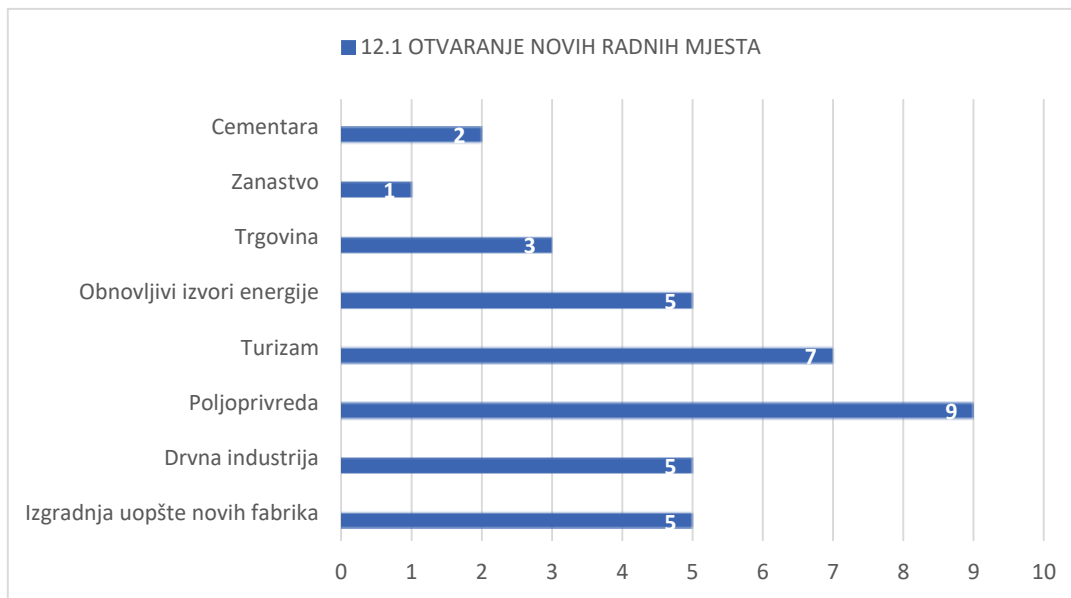

11. Ispitanici u 84% smatraju da će energetska tranzicija više pogoditi ljude u gradu, 13% na selu i podjednako 3% ispitanika.

12. Pravedna tranzicija kod nas se može sprovesti otvaranjem novih radnih mjesta po mišljenju 37% ispitanika, poštovanjem mišljenja struke 19%, ne zna 12%, saradnjom države sa opštinom i radnicima 7%, nikako 7% i Ostalo 18% odgovora ispitanika.

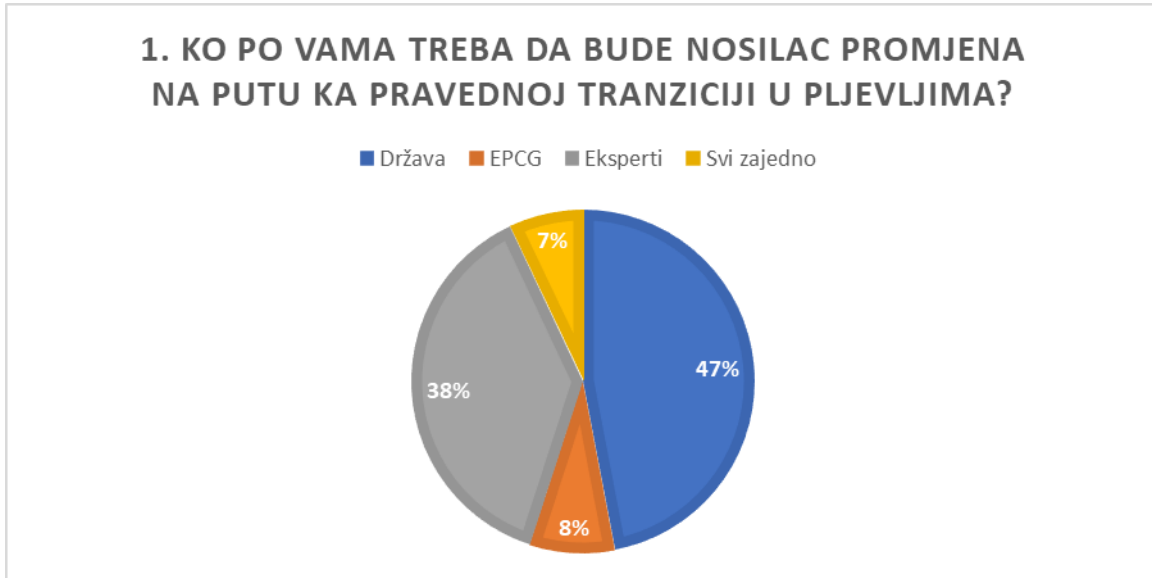

Ostalo:

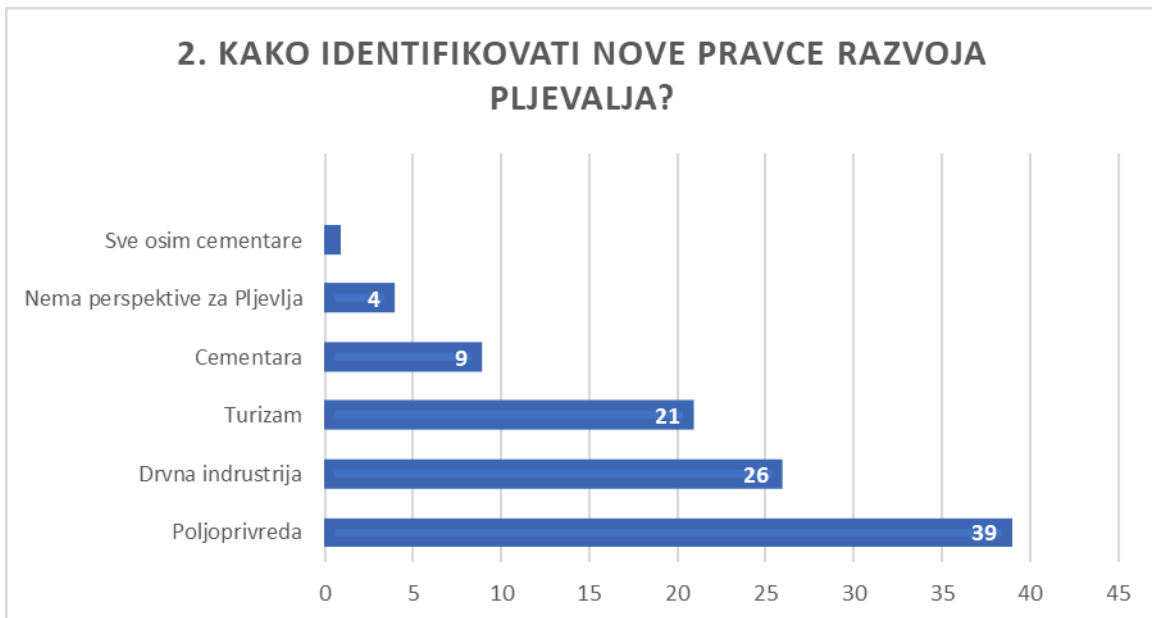
- Otvoreni dijalog o vizijama razvoja Pljevalja uz međusobno povjerenje i partnerski odnos u cilju stvaranja ambijenta u kome će svi građani imati priliku da realizuju svoje potencijale, vode zdrave i kvalitetne živote i da ostanak u Pljevljima bude njihov izbor....
- Da se dovrši toplovod za Pljevlja.
- Primjenom ekoloških filtera za izduvne gasove na TE, toplifikacijom grada.
- Ovaj proces treba da ponudi jasnu viziju kako iskoristiti potencijal i sve resurse Pljevalja i izgraditi snažne programe podrške tržištu rada kroz ulaganje u obuke, usavršavanje i prekvalifikaciju radne snage, kao i razvoj preduzetništva, prvenstveno kod mladih.
- Uz nova radna mjesta i obuku radnika, sanaciju zagađenja vazduha, javno objavljivanje svih projekata i troškova.
- Manje lopova i sve će biti OK.
- Ugalj izbaciti i koristiti pelet.
- Bojim se da se kasno krenulo u ovu priču. Trebalo je dosta ranije razmišljati o ovome.
- Sadnjom više drveća.
- Uvođenjem električnih vozila, izolacije zgrada, zamjena termoelektrane čistim izvorima energije.
- Promjena načina zagrijavanja stanova.
- Pravedna tranzicija u Pljevljima može se sprovesti samo ako se istovremeno rješavaju ekonomski, socijalni i ekološki izazovi, uz uključivanje svih – od radnika i lokalne zajednice, do privrede, vlasti i NVO sektora.
- Smanjenjem broja individualnih ložišta i velikih kotlarnica.
- Uključivanje djece još u predškolskom uzrastu u samo upoznavanje terminologije Pravedna tranzicija, kao i na primjerima, te tako iznjegovati male čuvarke prirode.
- Prepravkom TE na sagorijevanje biomase i otpada.
- Pravedna tranzicija u Pljevljima se mora pažljivo planirati jer je grad ekonomski i socijalno snažno vezan za Rudnik uglja i Termoelektranu Pljevlja. Potrebno je napraviti analizu koliko radnih mjesta zavisi direktno i indirektno od TE i RUPV.
- Prelaskom na proizvodnju energije iz obnovljivih izvora i da se prestane sa korišćenjem uglja.

D. Kako dalje...?

1. Nosilac promjena na putu ka pravednoj tranziciji u Pljevljima treba da bude država smatra 47%, eksperti 38%, EPCG 8% i svi zajedno 7% ispitanika.

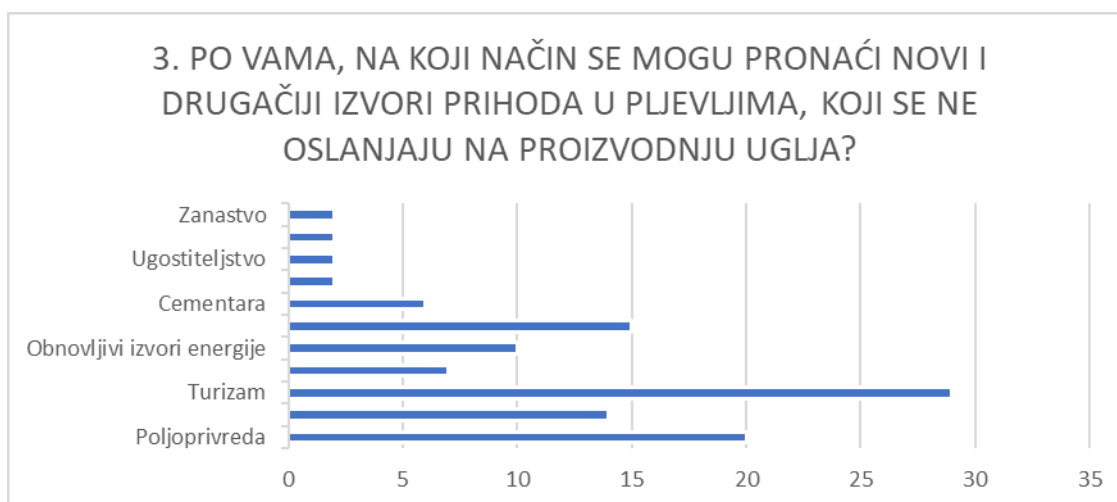

2. Kao nove pravce u razvoju Pljevalja ispitanici vide u poljoprivredi 39%, drvnoj industriji 26%, turizmu 21%, otvaranjem cementare 9% i sve osim cementare 1% ispitanika. Da nema perspektive za Pljevlja smatra 4% ispitanika.

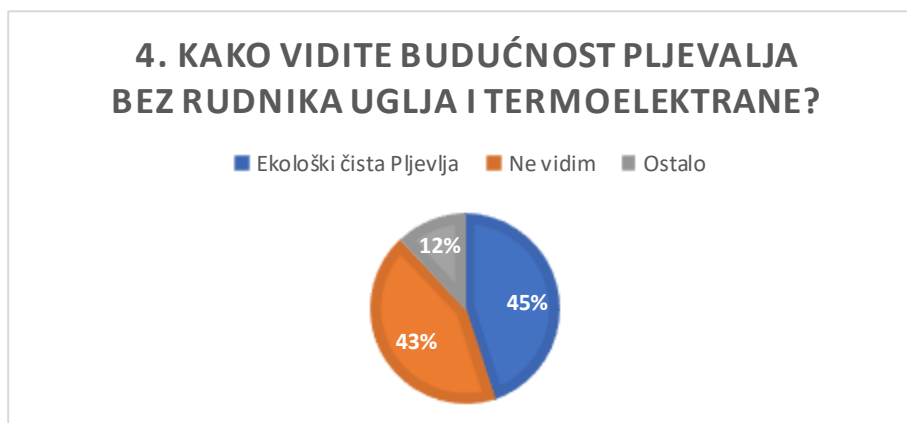
3. Novi izvori prihoda u Pljevljima koji se ne oslanjaju na proizvodnju uglja mogu se pronaći po ispitanicima u turizmu 39%, poljoprivredi 20%, drвноj industriji 12, cementari 6%, trgovina, ugostiteljstvo, prehrambena industrija i zanastvo po 2% odgovora ispitanika. Sa ne zna je označilo odgovor 7% ispitanika.

Ostalo: reciklaža, olakšice za start up, voda, edukacija društva, peletara, kohezija više oblasti, građevinska industrija, prerađivačka industrija, agrobiznis, IT, prekvalifikacije, prepravka TE na biomasu, digitalna ekonomija, trikotaža. Turizam: akcenat na seoski, zimski, eko, planinski i kulturni. Obnovljivi izvori: solarna energija, vjetro i hidro elektrane. Poljoprivreda: stočarstvo, povrtlarstvo, ljekovito i šumsko bilje.

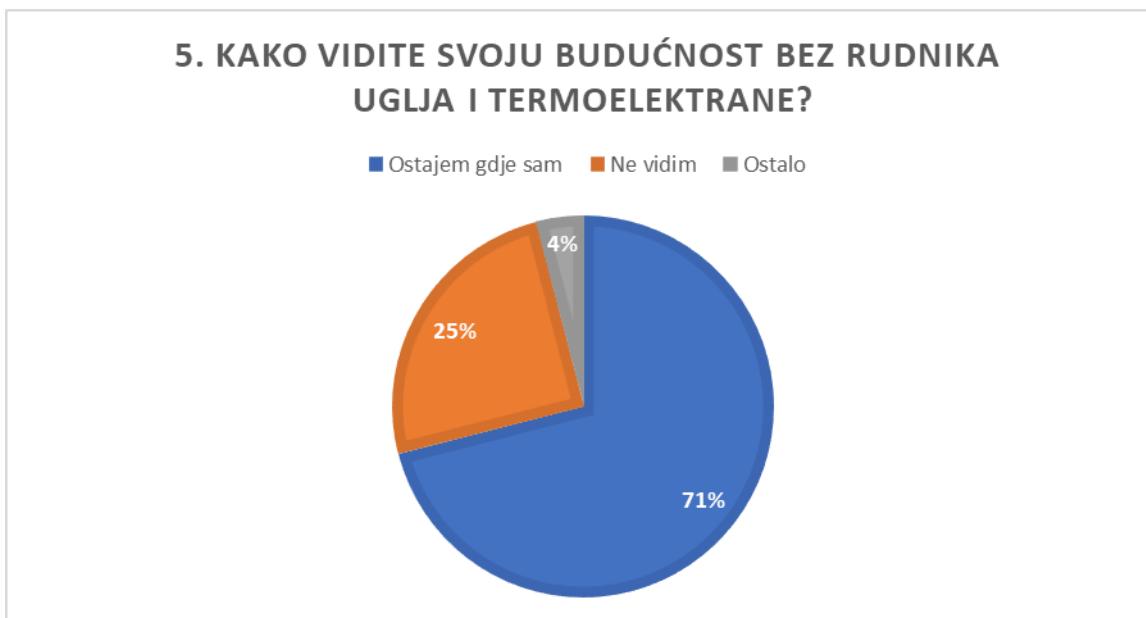
4. Budućnost Pljevalja bez Rudnika uglja i Termoelektrane ne vidi 43% ispitanika, kao čista Pljevlja 45% ispitanika i Ostali odgovori 12% ispitanika.

Ostalo: Pljevlja će biti kao Gradac i Šula, možda ima budućnosti uz razvoj industrije, teško stanje ali čistije, ne treba nam struja, narod bi se odselio, eko turizam, drvna industrija, Pljevlja mogu opstati i biti čista ali to zahtjeva pravednu tranziciju i dugoročne napore bez Rudnika i Termoelektrane, Pljevlja će biti jedna velika nenaseljena rupa, neće biti ni ovog broja stanovnika, pust grad.

5. Svoju budućnost u Pljevljima bez Rudnika uglja i Termoelektrane ne vidi 25% ispitanika, ostaje gdje je 71% ispitanika i pod Ostalo je odgovorilo 4% ispitanika.

Ostalo: Volio bih da dođe do promjene i tranzicije, vrijeme će pokazati, normalno kao i do sad, ne zavisim direktno od Rudnika uglja i Termoelektrane, ali sigurno da bi se osjetila razlika.

ZAKLJUČAK

Analizirajući rezultate ankete uočava se, da je značaj zaštite životne sredine i pravedna tranzicija u Pljevljima u većem fokusu građana opštine Pljevlja nego u prethodnim istraživanjima. Zaključak se izvodi na osnovu dobijenih konkretnih i preciznih odgovora u pitanjima otvorenog tipa. Manje je “diplomatskih” odgovora ili na neki način izbjegavanja odgovora na konkretno pitanje. Kod odgovora na određena pitanja, postoji značajna razlika u odgovorima ispitanika sa gradskog i seoskog područja. Anketirani građani odgovaraju da su djelimično informisani o problemima zaštite životne sredine. Smatraju da klimatske promjene doprinose globalnom zagrijavanju i nastaju dominantno usljed djelovanja ljudskog faktora. Kao glavne negativne uticaje ljudskog faktora na životnu sredinu, imenuju industriju, nepravilno odlaganje otpada i sagorjevanje fosilnih goriva. Pljevlja su svijet u malom, negativan školski primjer, na kojem mogu da se potvrde navedeni negativni uticaji čovjeka na životnu sredinu. Postoji saglasnost da kao građani treba da preduzmemo korake po pitanju energije koju koristimo. Ovo se pokazuje i na konkretnim primjerima, gdje građani u većem obimu učestvuju na konkursima subvencija za energetska efikasnost svojih objekata ili ugrađuju solarne panele.

Pojam zelena i pravedna tranzicija u širem sloju našeg društva je relativno nov pojam. Građani opštine Pljevlja su vjerovatno i najedukovaniji u Crnoj Gori na ovu temu, ali istraživanje pokazuje i značajan broj stanovnika opštine Pljevlja koji nemaju asocijaciju na ove pojmove i potrebna je veća edukacija. Ispitanici se očekivano najviše informišu o pravednoj i zelenoj tranziciji putem interneta i TV-a. Većina smatra da je djelimično započeta pravedna tranzicija i posmatrajući visok procenat odgovora da pravedna tranzicija nije ni započeta, dolazi se do zaključka da ispitanici imaju daleko veća očekivanja za ulaganje u Pljevlja i otvaranje novih radnih mjesta. Jasan zaključak iz konkretnog pitanja i dopunskih odgovora, da postoji neskrivena skeptičnost da će proces pravedne tranzicije u Pljevljima zaista i biti pravedan. Većina ispitanika bi voljela, da je lično uključena u proces pravedne tranzicije, što pokazuje zainteresovanost građana za budućnost Pljevalja. Postoji izražena svijest da će energetska tranzicija bitno uticati na budućnost opštine Pljevlja, na život ispitanika i njihovih porodica i da će više pogoditi stanovnike grada od sela. Energetska tranzicija kod većine ispitanika neće uticati na radno mjesto. Dubljom analizom odgovora na ovo pitanje, uočava se da su to dominantno odgovori ispitanika iz uzorka 60 i više godina i pretežno ljudi sa seoskog područja, tj. onih koji na direktan način ne zavise ili u manjoj mjeri zavise od rada Rudnika uglja i Termoelektrane. Otvaranje novih radnih mjesta je jedini način koji ispitanici vide kao put ka pravednoj tranziciji.

Nosioci promjena na putu ka uspješnoj pravednoj tranziciji su država i eksperti po mišljenju ispitanika. Novi pravci u razvoju opštine treba da su okrenuti dominantno ka poljoprivredi, drvenoj industriji i turizmu. Turizam: akcenat na seoski, zimski, eko, planinski i kulturni. Obnovljivi izvori: solarna energija, vjetro i hidro elektrane. Poljoprivreda: stočarstvo, povrtlarstvo, ljekovito i šumsko bilje. Analizirajući odgovore otvorenog tipa dobija se šira slika koja nam govori da pravednu tranziciju treba posmatrati u širem kontekstu i ne oslanjati se na jednu privrednu djelatnost. Zanimljivo je da izgradnja cementare nije među prva tri predloga za razvoj opštine i otvaranje novih fabrika. Potencijalna nova radna mjesta ispitanici pronalaze u izgradnji objekata za obnovljive izvore energije, reciklaži,

prepravci TE na biomasu, digitalnoj ekonomiji, IT sektoru, građevinskoj i prehrambenoj industriji, agrobiznisu i trikotaži. Pored toga, u širem kontekstu treba raditi na poboljšanju kvaliteta života stanovnika opštine Pljevlja. Izgradnja puteva i povezivanje sa regionom je preduslov za razvoj. Za stanovnike grada je od izuzetnog značaja završetak toplifikacije. Za stanovnike sela je to izgradnja puteva i vodovoda. Očekuju se povlastice za start up preduzeća i nove edukacije i prekvalifikacije. Približno je jednak broj ispitanika koji Pljevlja bez Rudnika uglja i Termoelektrane vide kao čist grad i onih koji ne vide budućnost Pljevalja bez ova dva velika privredna subjekta. Na kraju ankete u brojkama je ohrabrujući podatak da ispitanici uglavnom ostaju gdje su i da postoji u njima želja i nada da Pljevlja mogu postati ljepše mjesto za život. Takođe i zabrinjava, da među mlađim ispitanicima je više onih koji bi napustili Pljevlja i ne vide budućnost bez Rudnika uglja i Termoelekrane.

Projekat **“Ruralni razvoj u službi Pravedne tranzicije Pljevalja”**, koji realizuje NVO **“Da zaživi selo” - Pljevlja**, podržan je kroz Fond „Akademije od farme do viljuške“, u okviru regionalnog projekta *„Akademija od farme do viljuške za Zeleni Zapadni Balkan – Naša zajednička evropska budućnost“*, koji sprovodi Mreža za ruralni razvoj Crne Gore u partnerstvu sa šest nacionalnih mreža za ruralni razvoj sa Zapadnog Balkana, uključujući i Mrežu iz Hrvatske. Projekat finansira Evropska unija, a kofinansira Ministarstvo javne uprave Crne Gore.

Napomena: Sadržaj ovog Izvještaja isključiva je odgovornost NVO „Da zaživi selo“ i ne odražava nužno stavove NVU Mreže za ruralni razvoj Crne Gore, Evropske unije ili Ministarstva javne uprave.